

АКТ СПІЛКУВАННЯ ТА ЙОГО ВИРАЖАЛЬНИЙ ЗАСІБ У НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕТЯНИ КОРОЛЬОВОЇ: ДИСКУРС СПІВПРАЦІ

В статтє сделана попытка раскрыть жизненные и творческие вехи доктора филологических наук, профессора Т. М. Королевой на фоне достижений ее научной школы.

Ключевые слова: акт общения, выразительное средство, научно-педагогическая деятельность Т. М. Королевой.

The article concerns the life and career landmarks of the Doctor of Philology, Professor T. M. Korolyova against the background of the achievements of her pedagogical school.

Key words: a communicative act, the means of expression, scholarly and pedagogical activity of Tetyana Korolyova.

Нерідко видається: близьку духом людину дарує Доля. Вона мусить з'явитися, бо так сходяться і розходяться стежки, власне, для того, щоб зійтися на них двом співрозмовникам. Хто знає, либонь, тут має місце глибинний взаємозв'язок зі світом почуттів, “екранних” співпереживань за плоди співпраці. Все це, приміром, науковцям спричиняє дослідницьку радість, основу якої творять пошуки як індивідуальної, так і суспільної субстанцій. Важливо, щоб відбулося наближення до тієї конкретики завдань, за якої можлива реалізація запланованих заходів. Автор цих рядків переконаний: подібний зачин у даному контексті ситуативно пасує. Адже йдеться про Тетяну Михайлівну Корольову, яка побачила світ 20 серпня 1946 р. у “місті трьох революцій” — Ленінграді. Можливо тому героїня цього нарису залюблена в епоху бароко, яке, за слушним твердженням Дмитра Наливайка, “гуманізувало культуру всієї Європи...” та “витворило спільну інтелектуальну й духовну культуру,

чие значення починає належно розуміти й оцінювати тільки сьогочасна наука” [1, 9].

Чому бароко? Це питання риторичне для Т. М. Корольової. Бо ж відомо: кожний уродженець Санкт-Петербурга не надивується красою міста над Невою. Тут каміня до каменю промовляє художньо-естетичними знахідками, хроніку яких започаткував славнозвісний митець із Франції — Жан-Батіст Леблон (1679—1719). Про це годинами може оповідати Т. М. Корольова, делікатно виокремлюючи всесвітнього значення архітектурні пам'ятки Північної Венеції. Мимоволі зринають при цьому імена Олександра Пушкіна, Тараса Шевченка, Миколи Гоголя, Адама Міцкевича, які жили тут і полишили нащадкам самобутні рефлексії про столицю з різними йменнями (доречі, 6 вересня 1991 року місту повернуто історичну назву — Санкт-Петербург), де від 16 травня 1703 року зустрічаються в обіймах “білі ночі”... У цупку пам'ять органічно лягли назавжди її перші враження про знаменитий “тризубець” — Адміралтейство, Невський проспект та Вознесенський проспект, що творять цілісність з Гороховою вулицею. Звісно, забринить внутрішній голос душі, коли промайне згадка про меморіальний комплекс у Пискарьовському урочищі. Він покликаний нагадувати живим про ту трагедію, яку класик білоруської літератури Василь Биков (1924—2003) назвав “знаком біди”. Вона, ота біда, має повсюди однакове лице. А її ознаки зримо постають в уяві того небайдужого, кому судилося пережити “ленінградський голод” або ж бути неподалік від нього у суровий час 40-х років.

Від тієї серпневої днини, коли народилася Т. М. Корольова, промайнуло немало часу. Сказати б відразу: нині в її особі поєднуються розмаїті устремління: авторитетний вчений-мовознавець, вмілий організатор і педагог вищої школи. І повсюди — енергетика творчого неспокою. Тому й не дивно, що упродовж останніх трьох десятиліть нею зроблено справді багато. Далеко за межами України добре знані результати наукової школи, заснованої Т. М. Корольовою в 1990 році. Сутність очолюваного нею новаторського напрямку полягає в експериментальному дослідженні лінгвістичних характеристик та моделюванні структури сучасного дискурсу.

Пріоритетним досягненням передували успішні захисти кандидатської праці (“Інтонанційна характеристика відповідей на спеціальне запитання в англійському діалогічному мовленні та читанні”, Одеса, 1979) та докторської дисертації (“Просодія модальності мовлення”, Київ, 1990). Отакі ретроспективні миттєвості, а за ними — тяжкий

труд з мозолями на руках. Часом видавалося: коли настане час для того, щоб наслухатися досхочу пташиного співу на солов'їний Великдень, щоб натішитися заплітанням берізки у русальний тиждень? Що ж, професор Т. М. Корольова має в устах готову відповідь, як лагідну усмішку, — так, для співрозмовника: “Збір цілющих трав — то для моїх студентів, аспірантів-вихованців... А мій зільник — то щоденна робота!”.

Либонь, не буде перебільшенням, коли б порівняти її життєвий міст з Великим Обухівським, що має, як відомо, 2824 м довжини. Маю на увазі, власне, зведений нею той “золотий міст”, кажучи словами Івана Франка, що нагадує веселку від родинного її міста над Невою до Одеси. У цьому місті здавна міцно закладені тверді підвалини міжнаціональної толерантності. І тут, на новому березі життєвого шляху, розкрилися на повен ріст розмаїті обдарування Т. М. Корольової. Ось кілька ілюстративних штрихів. На 1967 рік припадає завершення студій на відділенні англійської мови та літератури факультету романо-германської філології Одеського університету ім. І. І. Мечникова. У його стінах упродовж 1974–1989 рр. відбулося її становлення як педагога вищої школи. З добрим словом вдячності згадує Т. М. Корольова свого порадника — доктора філологічних наук, професора Т. О. Бровченко, яка була не тільки науковим керівником її кандидатської дисертації, але й очолювала лабораторію експериментальної фонетики Одеського університету. Варто наголосити: тут склалася своєрідна фонетична школа. Її збагатили своїми вислідами Т. О. Бровченко, В. Г. Таранець. Зокрема, Т. М. Корольова мала найтісніші наукові контакти з провідними працівниками лабораторії експериментальної фонетики при Інституті мовознавства ім. О. О. Потебні АН України (керівник — професор А. Й. Багмут), лабораторії експериментальної фонетики Київського державного лінгвістичного університету (керівник — професор М. П. Дворжецька), а також лабораторії експериментальної фонетики Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова (керівник — проф. Л. В. Златоуста), лабораторії експериментальної фонетики Московського державного інституту іноземних мов ім. М. Тереза (керівник — проф. А. М. Антипова), лабораторії експериментальної фонетики Ленінградського державного університету (керівник — проф. Л. Р. Зіндер), лабораторії експериментальної фонетики Мінського державного університету (керівник — проф. А. Б. Метлюк). Названий факт є ілюстративним наповненням для характеристики цільової обумовленості, стратегії й

тактики щодо розгортання плідної співпраці, власне, з врахуванням складових спілкувальної ситуації на рівні вираження індивідуальних особливостей Т. М. Корольової як комуніканта. Звідси — її усебічна ерудиція, вміння організувати, дослухатись, зацікавити, “спільно осмислити”, а ще неодмінна ознака для учасників комунікативного акту (адресанта як “Я-особи”, адресата як “Ти-особа” та факультативної проміжної позиції як “3-тя особа”) — дотримати слово. Будьмо певні: ім’я Т. М. Корольової асоціюється з поняттям обов’язковості, коли мовиться про значущий виражальний засіб у процесі спілкування та співпраці. Тому й закономірно, що, приміром, вона захистила результати докторської дисертації саме в Інституті мовознавства ім. Олександра Потебні НАН України.

Робота зі студентами була й залишається для проф. Т. М. Корольової потребою для душі. Від 1989 року вона працює в Південноукраїнському державному університеті ім. К. Д. Ушинського, де завідує кафедрою іноземних мов (1990—1999), а відтак — від 2001 року — кафедрою теоретичної та прикладної лінгвістики. З усіх її починань і звершень проступає підтримка академіка О. Я. Чебикіна, ректора університету. І це, звичайно, відродно, бо прояв творчої потужності у системі “інформація — знання — наука” залежить від багатьох чинників. Йдеться про рух пізнання природи, де, у свою чергу, діють і взаємодіють різні фіксації як істинного, так і суперечливого. Зважаючи на прикладне розуміння ентропії у суспільному житті, проф. Т. М. Корольова аргументовано розглядає інформацію крізь призму загальнонаукової категорії, з одного боку, та оціночного надбання студента — з іншого. Вона здійснює постійний моніторинг якості зорієнтованого, тобто конкретного знання, наприклад, визначеної текстової структури. Її оцінки підтверджують той факт, що текст як найбільш вагоме осердя у процесі комунікації містить визначальну парадигму у межах прагмалінгвістики та когнітології. Тому так важливі думки фахівців з прикладної лінгвістики. Остання покликана відігравати не похідну, а первинну роль у зв’язку з впровадженням технологій використання гіпертекстів у навчальному процесі. Адже їхній концептуальний масив спричиняє концентрацію текстових утворень малих форм і водночас охоплює аспект інтеграції таких величин, як зміст, смисл та форма. Таким чином, численні публікації проф. Т. М. Корольової і передусім її монографічні видання свідчать про пріоритетний напрямок експериментального вивчення фонетичних характеристик дискурсу германських мов, якщо розглядати актуальність їхнього типологічного

зіставлення з недостатньо дослідженою українською мовою. Загалом творчий доробок дослідниці складає біля 150 робіт, у т.ч. чотири монографії, сім підручників та двадцять два навчально-методичні посібники [2]. Коло наукових інтересів Т. М. Корольової — широке: питання прикладної лінгвістики, розробка низки мовленнєвих технологій у теоретичному контексті (теорія аргументації, теорія мовленнєвого впливу, теорія мовного дискурсу) тощо. Проте її цікавлять і проблеми міжмовної інтерференції та контрактивного мовознавства загалом.

Професор Т. М. Корольова плідно працює на ниві підготовки науково-педагогічних кадрів. Вона очолює спеціалізовану вчену раду, що активно функціонує при Південноукраїнському національному педагогічному університеті ім. К. Д. Ушинського, у справі захисту кандидатських дисертацій зі спеціальності “загальне мовознавство”. Як головний редактор “Наукового вісника”, що видається від 2005 року, Т. М. Корольова прагне розширити мережу авторів, запрошуючи до співпраці дослідників з різних регіонів України. Вона гостро відчуває суспільно-наукові потреби сьогодення, а також ті динамічні зміни, що відбуваються в організації насамперед навчально-виховного процесу та, не в останню чергу, в утвердженні освітньо-кваліфікаційних рівнів різної конфігурації.

Авторка монографії “Інтонація модальності у мовленні” (Київ-Одеса, 1989) очоче зізнається: формування її наукових світоглядних позицій не оминувло плідного впливу визначного російського мовознавця, академіка Б. А. Серебреннікова. Його теоретичні ідеї та рекомендації були певним дороговказом, якщо вести мову про становлення Т. М. Корольової, власне, як лінгвіста з проекцією на такі примітні аспекти її наукової діяльності: фонетична структура англійського зв’язного мовлення у зіставленнях з українським; фундаментальні проблеми теоретичної фонетики; семантика просодії; функції інтонації та просодичні засоби їхньої актуалізації у мовленні; інструментальні методи аналізу й синтезу усного мовлення; дослідження модально-емоційних характеристик мовлення. Заслугують вдячної оцінки її концептуально-новаторські підходи до розкриття й осмислення методів викладання іноземної мови, до розробки авторських методик викладання іноземної мови у вищій школі, у шкільних і дошкільних закладах; одним словом, до проведення широкого спектру експериментальних досліджень з метою підвищення ефективності як традиційних, так і альтернативних методів викладання, зокрема, англійської мови. До речі, в одному напрямі працюють і її коле-

ги, які розробляють окремі складники комплексної наукової школи [3]. Йдеться про інтернет-комунікаційні інновації ділової тематики (І. М. Дерік); комунікативні акти у сфері соціальних та політичних стосунків (Е. В. Ларіна); мовленнєві стратегії в юриспруденції (Г. В. Савчук); дидактичні мовленнєві стратегії (О. В. Ланова); комунікацію в екстремальних ситуаціях (В. І. Осадчий); дискурс засобів масової інформації (О. В. Руденко).

Автору цих рядків судилося пізнати Тетяну Михайлівну Корольову не в Одесі, а в Дрогобичі. Пригадується її квітневий приїзд на Франкову землю у квітні 2009 року. Вона зачаровано вдивлялася у скромні лаштунки “батьківської садиби” Івана Франка. Тут, де ступав творець поеми “Мойсей” як один із світочів людської думки, був покладений початок співпраці між спорідненими кафедрами Дрогобицького та Південноукраїнського Храмів науки.

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ

1. Наливайко Д. Вступ. Українське бароко: Типологія і специфіка // Українське бароко: У 2-х т. — Т.1. — С. 9–19.
2. Королева Т. Акустические характеристики ответа на специальный вопрос в неподготовленной речи. — Одесса: ОГУ, 1978. — 43 с.; Королева Т. Роль языковых средств в передаче модальных отношений. — Одесса: ОГУ, 1987. — 108 с.; Королева Т. Интонация модальности в звучащей речи. — К.: Вища школа, 1989. — 147 с.; Королева Т. Изоморфизм интонации при выражении объективных и субъективных отношений. — Одесса: ОГУ, 1989. — 89 с.; Учебник английского языка для студентов факультета информатики. — Николаев: НГУ, 2005. — 87 с.; English Phonetics. — Kyiv, 2007. — 400 p.; Interpreting Intonation. — Odessa, 2009. — 112 p.
3. Наукові школи Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського / Уклад Т. І. Койчева. — Одеса: Фаворит, 2007. — С. 176–184.

<i>O. V. Kharlay</i>	
Onomastic Characteristic of Microsystem “Marriage Proposal” in English, Polish, Check and Ukrainian Languages	378
<i>I. B. Tsyganock</i>	
Invectives in the Novel “Berestechko” by L. Kostenko	388
<i>A. M. Cheberyak</i>	
Speech Methods of Realization of Communicative Role “Antihero” (on the Material of Ukrainian and Russian Texts of Speech Genre “Open Letter”)	395
<i>O. S. Shanina</i>	
Contentious Medical Discourse in the Structure of Physician Professional Activity	403
<i>G. S. Yarotskaya</i>	
Objectivization of Concept “Avidity” as Pragmatically Stipulated Cognitive Unit in Russian Political and Economical Picture of the World	409
<i>E. V. Larina</i>	
The Phenomenon of Tolerance in the Paradigm of Humanitarian Sciences	419
<i>Authors</i>	428
<i>Requirements to the content and structure of the articles published in Naukovi visnyk of South-Ukrainian national pedagogical university named after K. D. Ushinsky</i>	433